

انتخاب همسر مبتنی بر آموزه‌های اسلامی

براساس تحلیل کیفی احادیث اصول کافی

سیده لیلا میراحمدی^۱، مریم السادات فاتحی زاده^۲، عدرا اعتمادی^۳،
رضوان السادات جزایری^۴، عباس پسندیده^۵

چکیده

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۱۲/۱۵ - تاریخ پذیرش: ۱۳۹۵/۹/۹

هدف: هدف از این پژوهش تبیین مبانی نظری انتخاب همسر با استفاده از احادیث و روایات کتاب اصول کافی بود. **روش:** در این پژوهش به دلیل آنکه از تحلیل کیفی تماتیک استفاده گردید، مدل مفهومی و فرضیه تدوین نگردید و طبق الزامات این روش سؤال اصلی پژوهش «همسرگزینی در اسلام چگونه است؟» مطرح گردید. **یافته‌ها:** در این تحقیق علاوه بر انتخاب نکات کلیدی از روایات، برای هر نکته یک کد معین گردید. سپس با مقایسه کدها، چند مفهوم که اشاره به یک جنبه مشترک پدیده انتخاب همسر از نگاه اسلام داشتند شناسایی شد. حاصل مقایسه هر مفهوم با مفاهیم دیگر دستیابی به مقولاتی بود که پایه‌های سه گانه تئوری همسرگزینی از نگاه اسلام را شکل می‌دهند نتیجه کار تدوین الگوی همسرگزینی بر مبنای سه اصل سبک انتخاب، معیارهای انتخاب و فرایند انتخاب می‌باشد. **نتیجه‌گیری:** با توجه به اهمیت بومی سازی الگوهای مشاوره پیش از ازدواج در کشور، تدوین این الگو با نگاه به دانش موجود در ماخذ اسلامی می‌تواند برای دست اندرکاران این حوزه مفیدتر باشد.

واژه‌های کلیدی: انتخاب همسر، آموزه‌های اسلامی، اصول کافی

۱. دانشجوی دکتری مشاوره خانواده دانشگاه اصفهان.
۲. نویسنده مسئول) دانشیار گروه مشاوره دانشگاه اصفهان.
۳. دانشیار گروه مشاوره دانشگاه اصفهان.
۴. استادیار گروه مشاوره دانشگاه اصفهان.
۵. استادیار گروه معارف و حدیث دانشگاه قرآن و حدیث قم.

انتخاب یک ویژگی منحصر به فرد انسان نسبت به سایر موجودات است. بعضی انتخاب‌ها مهم، با اهمیت و سرنوشت ساز و غیر قابل جبران اند. انتخاب همسر هم برای زن و هم برای مرد از دوره‌های حساس زندگی به شمار می‌رود. کامیابی زندگی آینده در تمامی ابعادش، به انتخاب درست هنگام ازدواج بستگی دارد. بسیاری از ناکامی‌های زندگی زناشویی از فرایند انتخاب نادرست سرچشمه می‌گیرد چراکه موفقیت خانواده به ویژگی‌های همسران بستگی دارد و خاستگاه بخشی از این ویژگی‌ها، قبل از ازدواج است (پسنزیده، ۱۳۹۱).

داشتن انتظارات و باورهای منطقی نسبت به ازدواج تسهیل کننده فرایند انتخاب همسر است، چراکه مشکلات مربوط به انتخاب همسر ناشی از دور ریشه اصلی است؛ نخست تعیین نادرست معیارهای انتخاب همسر و سپس ناتوانی در تطبیق معیارهای مطلوب با فرد مورد نظر است (حسین خانی و همکاران، ۱۳۹۱). بهترین انتخاب وقتی است که سبک انتخاب فرد مناسب باشد. سبک انتخاب همسر عاملی تعیین کننده در نگرش نسبت به همسر، نهاد خانواده و زندگی زناشویی است. آدامز^۱ (۱۹۸۶)؛ به نقل از موسوی، ۱۳۸۶) انتخاب زوج را یک فرایند پیچیده می‌داند که مشتمل بر چهار مرحله است: ۱) در مرحله اول، دو نفر از میان تعاملات موجود یکدیگر را انتخاب می‌کنند. در این مرحله جاذبه فیزیکی، شباهت علایق، هوش، ویژگی‌های شخصیت و ارزش‌های رفتاری در این انتخاب دخیل هستند. ۲) در مرحله دوم مقایسه ارزشی صورت می‌گیرد که به دنبال آشکارسازی هویت هر دو به یکدیگر و طی گفتگوهای خودآشکارساز به وجود می‌آید. اگر این مرحله جاذبه اولیه را عمیق تر کند، رابطه ادامه می‌یابد (۳) در مرحله سوم، کشف هماهنگی نقش‌ها، رسیدن به درجه‌ای از هماهنگی و همدلی متقابل را امکان پذیر می‌سازد. وقتی هماهنگی و همدلی متقابل تکوین یافت، دیگر هزینه جدایی

---

1. Adamz, J.

بیش از مشکلات و فشارهای با هم بودن است. اگر جاذبه طرفین به قدر کافی عمیق شود و موانع جدایی به اندازه کافی قوی باشند، منجر به استحکام رابطه می‌شود. (۴) در مرحله چهارم، آنها درباره سازگاری و یا تعهد طولانی مدت به یکدیگر تصمیم می‌گیرند و ازدواج اتفاق می‌افتد.

همچنین کارول^۱ و همکاران (۲۰۰۹) با استفاده از دیدگاه چرخه زندگی خانوادگی تئوری افق زناشویی^۲ را برای آمادگی ازدواج در افراد درآستانه بزرگسالی مطرح کرده‌اند. اصطلاح افق به چشم انداز، تجربه، علائق و دانش فردی نسبت به ازدواج اشاره می‌کند. آنها سه جزء به هم مرتبط اما متمایز را مشخص کردند که افق ازدواج یک بزرگسال را تعریف می‌کند. ۱- اهمیت نسبی ازدواج در برنامه‌های زندگی فعلی فردی ۲- زمان مطلوب ازدواج در چرخه زندگی ۳- معیارهای آمادگی ازدواج یا نوع آماده سازی که فرد معتقد است قبل از ازدواج مورد نیاز است. فرض اساسی تئوری این است که ادراکات افراد در آستانه بزرگسالی در خصوص اهمیت، زمان و آمادگی ازدواج فاکتورهای اساسی در تعیین تفاوت‌های رفتار افراد در خلال این دوره از چرخه زندگی است. آن‌ها در مطالعه‌ای که به بررسی دو فاکتور اول تئوری افق زناشویی (اهمیت و زمان مطلوب) پرداختند، دریافتند که افراد جوانی که افق زناشویی نسبتاً نزدیکی دارند (آنهايي که ازدواج در اوایل دهه ۲۰ سالگی را مطلوب می‌دانند) و افرادی که افق زناشویی دورتری دارند (مانند آنهايي که سن مطلوب ازدواج را اواسط یا اواخر دهه ۲۰ سالگی می‌دانند) در ارزشها و رفتارهای جنسی، ماهیت الگوهای مورد استفاده و ارزشهای تشکیل خانواده با همدیگر تفاوت دارند. آنها دریافتند که بزرگسالان با افق‌های زناشویی نزدیک، رفتارهای جنسی بی‌بند و بار کمتر و میزان پایین تر مصرف الکل، شراب خواری، مستی و سوء مصرف مواد را گزارش می‌کنند.

1. Carroll, J.S.

2. Marital Horizon Theory.

آرنولد^۱ (۲۰۱۳) معتقد است که جوانان انتخاب همسر را به عنوان یک فرایند رشد صلاحیت‌های بین فردی، تعهد طولانی مدت و کسب قابلیت‌های مورد نیاز برای مراقبت از یکدیگر می‌بینند. نگرش آنها در خصوص ازدواج به تفاوت‌های فردی شان در باره خطرپذیری برای ازدواج و ارزش تشکیل خانواده بستگی دارد. کرسی^۲ (۲۰۰۵) هم معتقد است شکل دادن روابط رمانتیک و یافتن شریک طولانی مدت برای افراد بزرگسال اهمیت اساسی دارد به نحوی که در سلامت روان آنها اثرگذار است.

ملاک‌هایی که افراد برای انتخاب همسر در نظر می‌گیرند شدیداً تحت تأثیر متغیرهای فرهنگی قرار دارند. به عنوان مثال افراد جوامع در حال توسعه مایل اند در انتخاب همسر اهمیت بیشتری را به ویژگی‌هایی مانند پاک دامنی و خانه داری و اهل فرزند و خانواده بودن بدهند. همچنین اولویت بندی ملاک‌های انتخاب همسر به وسیله مردان و زنان می‌تواند بر حسب میزان فردگرا بودن فرهنگ، مشابه یا متفاوت باشد. به عنوان مثال شواهد نشان می‌دهد که نمونه‌هایی از جوامع آسیایی و آفریقایی، در مقایسه با نمونه‌های اروپایی در ملاک‌های انتخاب همسر تفاوت‌های جنسیتی بیشتری نشان می‌دهند (خالد^۳، ۲۰۰۵).

حسین خانی و جان بزرگی (۱۳۹۱) به بررسی نظریه‌های همسرگزینی و نقد آنها با تکیه بر منابع اسلامی و روان شناسی پرداخته اند. آنها در تحقیق خود که با روش توصیفی - تحلیلی انجام شده به بررسی نظریه‌های همسان همسری، فرضیه همانندی، نظریه نیازهای مکمل و نظریه مبادله پرداختند و سپس به نقد آنها با استفاده از دیدگاه اسلامی مبادرت ورزیدند. در دیدگاه اسلامی بر همسان همسری دینی و هماهنگی در میزان دینداری و نیز برخی خصوصیات اخلاقی از قبیل پاکدامنی تأکید و بر عدم اهمیت ابعاد دیگر همسانی تصریح شده است.

---

1. Arnold, A.L.
2. Crissey, S.R.
3. Khallad, Y.

سپهری و باقریان (۱۳۹۲) در پژوهشی به بررسی تفاوت‌های نسلی و جنسیتی در انتخاب همسر پرداختند. نتایج نشان داد که زیبایی جسمانی مهم‌ترین معیار پسران برای انتخاب بود در حالی که معیار دختران مسئولیت‌پذیری و عاشق بودن پسر بود. درآمد، رشته تحصیلی و زیبایی مهم‌ترین معیار مادران در انتخاب عروس و دامادشان بود. دختران در مقایسه با مادرانشان توجه بیشتری به دوست داشتن و دوست داشته شدن و ارتباط قبل از ازدواج دارند. انتخاب یک عروس زیبا مهم‌ترین معیار برای پسران بود.

فرنهایم^۱ (۲۰۰۹) با بررسی ۲۵۰ دختر و پسر مجرد طی تحقیق خود با عنوان تفاوت‌های جنسیتی در ترجیحات انتخاب همسر نشان داد که در دختران ملاک‌های هوش، استقامت، وجدان، قد، تحصیلات، مهارت‌های اجتماعی، سازگاری سیاسی و مذهبی معنادارتر از مردان بود. نتایج بر اساس تحلیل رگرسیون نیز نشان داد که جنس، شخصیت و ایدئولوژی با ملاک‌های انتخاب همسر رابطه دارد. سازگاری سیاسی و مذهبی قویاً با ارزشها و باورهای شرکت‌کنندگان رابطه دارد.

شوارز^۲ (۲۰۱۲) در تحقیق خود با عنوان تفاوت‌های جنسی و سنی در انتخاب شریک، دریافت مردان اهمیت بیشتری به جذابیت‌های فیزیکی شریکشان می‌دهند. اثرسن و تحصیلات بر معیارهای انتخاب تقریباً ناچیز بود.

چن و جیسون^۳ (۲۰۱۴) در پژوهش خود به بررسی و مقایسه معیارهای انتخاب همسر در جوانان چینی و آمریکایی پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که ملاک‌های انتخاب افراد از فرهنگ آنها متأثر می‌شود. به نحوی که جوانان چینی بر تداوم ارزش خانواده و انطباق با جامعه و ارزشهای مورد قبول دیگران درباره ازدواج و انتخاب همسر تأکید دارند، در حالی که جوانان آمریکا که فرهنگی فردگرا دارند بر عشق و ویژگی‌های

1. Furnham, A.

2. Schwarz, S.

3. Chen, R. & Jason, P.

فردی تسهیل کننده پیوندهای هیجانی تأکید دارند. جوانان چینی گرایش داشتند که معیارهایشان را به صورت کلی و انتزاعی مطرح کنند ولی جوانان آمریکایی ملاک‌های مشخص تری را مطرح می‌کردند.

پراکاش^۱ (۲۰۱۴) در تحقیق خود با عنوان «با چه کسی ازدواج می‌کنی؟» تغییر ترجیحات انتخاب همسر در جوانان هندی را نشان داد. نتایج تحقیق نشان داد که معیارهای ازدواج جوانان تغییر کرده و نقش والدین در فرآیند انتخاب همسر کم شده است. ازدواج‌های حاصل از انتخاب شخصی افزایش یافته و فضای بیشتری برای انتخاب‌های فردی در فرآیند همسرگزینی فراهم شده است.

دین جامع نگر اسلام در خصوص انتخاب همسر برنامه و دستورالعمل‌های مشخصی دارد. خداوند انسان را به صورتی خلق کرده که ظرفیت‌های وجودی و توانمندی‌های روحی و انسانی و عاطفی‌اش در بستری به نام ازدواج شکوفا می‌شود (کوشکی، ۱۳۹۲). ازدواج در منطق قرآن کریم زمینه ساز ایجاد آرامش بخش‌ترین رابطه‌ها و آغازگر زندگی خانوادگی همراه با مودت و رحمت است. پیامبر اسلام (ص) می‌فرمایند: هیچ بنیانی در اسلام نزد خداوند عز و جل محبوب تر از ازدواج نیست. همچنین در حدیث دیگر می‌فرمایند: هر که ازدواج کند و برای خدا کسی را به ازدواج دیگری درآورد سزاوار ولایت و دوستی است (بحار الانوار، ج ۱۰۰، ص ۳۷۰).

در اسلام موضوع انتخاب همسر به جد مورد توجه قرار گرفته و دو مسئله بررسی شده است: یکی دقت در انتخاب و دیگری معیارهای انتخاب است (پسندیده، ۱۳۹۱). پیامبر (ص) در حدیثی به نقش مرد در زندگی اشاره کرده و درباره محدودیتی که ازدواج برای زن می‌آورد فرموده است: ازدواج بندگی است؛ بنابراین هر کس از شما دختر خود را شوهر بدهد، او را به بندگی داده است. پس هر یک از شما باید بنگرد که دختر خود را به بندگی چه کسی می‌دهد (وسائل الشیعه، ج ۲۰، ص ۷۹). پیامبر خدا همسر شایسته را

بهترین سرمایه دنیا و مایه سعادت مرد برشمرده و پس از تقوای الهی، هیچ بهره‌ای را برای مرد، بهتر از زن شایسته ندانسته است. درمقابل از زن ناشایست به بدترین چیز و دشمن فرد برای مرد با ایمان یاد کرده است که موجب پیری زودرس می‌شود. این مباحث نشان می‌دهد که از منظر سرنوشت همسران، دقت در انتخاب، یک ضرورت برای موفقیت خانواده و رضایت زناشویی است (افروز، ۱۳۸۹).

به وجود آوردن و تربیت نسل توحیدی، رویکرد مهم دیگری در انتخاب همسر است. از آن جا که تربیت نسل توحیدی، از اهداف ازدواج است، انتخاب همسراهمیت بیشتری می‌یابد. متون دینی نیز با چنین رویکردی به مسئله نگاه کرده و بر دقت در انتخاب تأکید نموده‌اند. پیامبر خدا (ص) می‌فرمایند: با خانواده خوب وصلت کنید زیرا نسبت خونی، تأثیرگذار است. در رویکرد فرزند، تأثیر انتخاب درست همسر در تربیت فرزند یک نکته است و اینکه انتخاب درست حق فرزند باشد، نکته عمیق تری است. بر پایه این روایت حق فرزند است که مادری خوب و شایسته داشته باشد؛ از این رو بر پدر لازم است که در انتخاب همسر، به حق فرزند خود توجه داشته باشد و اگر کوتاهی کند در برابر فرزندش مسئول خواهد بود. چنین دیدگاهی ناشی از نگاه والای دین به این موضوع است (آیت‌اللهی، ۱۳۹۱).

دین برای تصمیم‌گیری در مرحله انتخاب همسر الگوی «والدین - فرزندی» یا مشارکتی را که هر دو در فرایند تصمیم‌گیری نقش دارند را تأیید می‌کند و دو دسته ملاک را در انتخاب همسر در نظر می‌گیرد: ملاک‌هایی که لازمه یک زندگی سعادت‌مندانه‌ای هستند (مانند داشتن تدین، اخلاق نیکو، شرافت خانوادگی، سلامت جسم و روان، هم‌کفو بودن) و ملاک‌هایی که شرط کمال‌اند و برای بهبود و تکامل زندگی ضروری بوده و بیشتر به سلیقه و موقعیت افراد بستگی دارد. همچنین در خصوص مراسم قبل از ازدواج از جمله مهریه، نامزدی و عقد و جهیزیه برنامه‌هایی دارد که موجب تعدیل انتظارات افراد از ازدواج می‌شود (سالاری فر، ۱۳۸۳).

ازدواج تاریخچه‌ای به قدمت پیدایش انسان بر روی کره زمین دارد و در تمام مکاتب و ادیان مطرح است؛ اما هیچ مکتبی به اندازه اسلام برای این موضوع اهمیت قائل نبوده است. از آنجا که دین ارتباط و همبستگی کامل با مسائل مختلف زندگی دارد و اصولاً در آن اساسی‌ترین مسأله زندگی یعنی، راه سعادت انسان‌ها مطرح است، شکل‌گیری و تداوم سبک زندگی مبتنی بر اصول دینی در جامعه‌ای با فرهنگ بومی و اعتقادات مذهبی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است (پسندیده، ۱۳۹۱). هرچند بحث انتخاب همسر در سال‌های اخیر مورد توجه کارشناسان این حوزه قرار گرفته است اما تدوین شاخص‌های نظری و اجرایی در این حیطة نیازمند پژوهش‌های جدی‌تری است؛ به ویژه که در جامعه اسلامی ایران تدوین مؤلفه‌های اسلامی انتخاب همسر می‌تواند روح تشنه جوانان را سیراب کند و بستر مناسبی برای انتخاب آگاهانه و ماهرانه فراهم کند. لذا هدف از پژوهش حاضر واکاوی همسرگزینی اسلامی بر مبنای یکی از مهم‌ترین و غنی‌ترین منابع حدیثی یعنی کتاب اصول کافی می‌باشد.

روش‌شناسی تحقیق

بدیهی است که برای شناسایی اجزاء همسرگزینی در اسلام بهتر است از نمونه‌های اعلی استفاده شود که حدس زده می‌شود ذخایر بیشتری از گزاره‌های منطقی و ویژگی‌های حقیقی همسرگزینی را به نمایش می‌گذارند. از این رو برای جمع‌آوری داده‌های مرتبط با همسرگزینی اسلامی متن یکی از کتب اربعه یعنی کتاب اصول کافی که یکی از جامع‌ترین منابع حدیثی شیعه است مد نظر قرار گرفت و از روش بررسی اسناد برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد و تمام احادیث موجود در این منبع که در خصوص انتخاب همسر و ازدواج بود جمع‌آوری گردید. پس از شکل‌گیری سؤال پژوهش، با توجه به اینکه محققان در صدد ارائه الگوی همسرگزینی اسلامی بر مبنای آیات و روایات بودند،

روش طراحی سیستماتیک^۱ را برای تحلیل تماتیک انتخاب و پیاده سازی کردند. طرح سیستماتیک شامل مراحل کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی می‌شود. در ابتدای پژوهش محققان اقدام به کدگذاری باز کردند. کدگذاری روش تماتیک، شکلی از تحلیل محتوا^۲ است که در پی یافتن و مفهوم سازی موضوعات قابل بحثی است که در میان انبوه داده‌های اطلاعاتی وجود دارند. در حقیقت پژوهشگران در خلال یک آیه و روایت به موضوعات قابل بحثی درباره پدیده مورد بررسی می‌رسند. (دانایی فرد و زنگویی نژاد، ۱۳۸۸)

تفکیک عبارات و حتی کلمات به وسیله پژوهشگر و قرار دادن آن‌ها در یک جدول که طی یک فرایند صورت می‌گیرد، فرایند کدگذاری نامیده می‌شود. عبارت کوتاه تک تک عبارات و کلمات یک کد نامیده می‌شود. نکته مهم آن است که هرچند در این تحقیق متون دینی مد نظر قرار می‌گیرد اما روش تحقیق تبعیت دقیق از روش تحلیل محتوا نیست و فراوانی استفاده از کلمات و جملات مورد استناد قرار نمی‌گیرند. وقتی نکات کلیدی در روایات کدگذاری شدند، کدهای حاصل تحلیل و آن دسته از کدها که اشاره به موضوع مشترکی دارند گروه بندی می‌شوند. این محور مشترک خود را در عنوانی به نام مفهوم متجلی می‌سازد. بعد از مفهوم سازی، مفاهیم مشترک در کنار یکدیگر تشکیل یک مقوله می‌دهند. شکل‌گیری مقوله‌ها در نهایت به ظهور تئوری منجر می‌شود.

یافته‌ها

کدگذاری نکات کلیدی

در این نوع کدگذاری نکات کلیدی برگرفته از احادیث مشخص می‌شود. همانطور که در بخش روش شناسی ذکر شد، منبع گردآوری داده‌ها در این تحقیق کتاب کافی از

1. Systematic design
2. content analysis.

کتب اربعه می‌باشد. در جدول (۱) روایات و احادیثی که بیشتر روی مباحث ازدواج و انتخاب همسر تمرکز داشته‌اند، مطرح و مورد بررسی و کدگذاری باز شده‌اند.

جدول ۱. نکات کلیدی از احادیث

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۱	هر که آیین مرا دوست بدارد، باید از سنت من پیروی کند، و از جمله سنت من، ازدواج کردن است	پیروی از سنت	الکافی، ج ۵، ص ۲۹۴	پیامبر اکرم (ص)
۲	ازدواج کنید و تزویج نمایید. بدانید که از خوش بختی مرد مسلمان این است که به زنی نفقه بدهد. هیچ چیز نزد خداوند در اسلام دوست داشتنی‌تر از خانه‌ای است که با ازدواج آباد شود	نفقه دادن موجبات خوشبختی مرد، محبوبیت ازدواج نزد خدا	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۸	پیامبر اکرم (ص)
۳	هر کس بی‌همسری را همسر بدهد، از کسانی است که خداوند در روز قیامت به او نظر [لطف] می‌افکند	وساطت در ازدواج	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۱	امام صادق (ع)
۴	پیامبر خدا نهی فرمود زنان را از این که ازدواج نکنند و خود را از شوهر، محروم سازند	نهی از تجرد	الکافی، ج ۵، ص ۵۰۹	امام صادق (ع)
۵	پست‌ترین مردگان شما، مردان بی‌همسرند	نهی از تجرد	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۹	پیامبر اکرم (ص)
۶	مردی خدمت پدرم جعفر (ع) آمد. پدرم فرمود: آیا همسرداری؟ گفت: خیر فرمود: من دوست ندارم که دنیا و هر آنچه در آن است از آن من باشد؛ ولی یک شب را بی‌همسر بگذارم	نهی از تجرد محبوبیت ازدواج نزد ائمه	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۹	

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۷	خداوند وصلت را مایه الفت دل‌ها و پیوستگی نسبی قرار داد. [به واسطه وصلت] رشته‌های خویشاوندی را به هم پیوست و آن را مایه مهر و محبت ساخت. در این پدیده برای مردمان نشانه‌هایی [از قدرت و رحمت خداوند] است.	ازدواج موجب الفت دلها	الکافی، ج ۵، ص ۳۷۳	امام هادی (ع)
۸	اگر درباره ازدواج و وصلت، آیه‌ای روشن [از کتاب خدا] و سنتی پیروی شده [از پیامبر] و اخبار فراوان نبود، بی‌گمان [آثار و برکاتی چون] نیکی کردن به خویشاوند، و نزدیک ساختن افراد دور یکدیگر، و الفت بخشیدن میان دل‌ها، و در هم تنیدن حقوق، و افزودن جمعیت و اندوختن فرزند برای [رویاری بی‌] سختی‌های روزگار و پیشامدهای زمانه] که خداوند در ازدواج قرار داده است، خود] کافی بود که خردمند دانا به این کار رغبت نماید و انسان ره یافته درست اندیش به آن بشتابد.	الفت یافتن دلها، زیاد شدن جمعیت	الکافی، ج ۵، ص ۳۷۳	امام رضا (ع)

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۹	<p>خداوند هر چیزی را که مورد نیاز [انسان] باشد به پیامبرش آموخته است. از جمله چیزهایی که به پیامبرش آموخت این است که روزی حضرت بر منبر رفت و پس از حمد و ثنای الهی فرمود: ای مردم جبرئیل از سوی خدای لطیف آگاه، نزد من آمد و فرمود: دوشیزگان به سان میوه‌ای بردارند که هرگاه میوه‌اش برسد و چیده نشود، آفتاب آن را تباه می‌گرداند و باده‌ها پراکنده‌اش می‌سازند. دوشیزگان نیز چنین‌اند؛ هرگاه به مرحله‌ای برسند که زنان می‌رسند [سن بلوغ] برایشان دارویی جز شوهر کردن وجود ندارد وگرنه از فساد در امان نیستند؛ چراکه آنان هم بشرند.</p>	در امان ماندن از فساد با ازدواج	الکافی، ج ۵، ص ۲۳۷	امام صادق (ع)
۱۰	<p>یوسف پسر یعقوب در دیدار با برادرش به او گفت: ای برادر! چگونه توانستی [و دلت راضی شد که] پس از من ازدواج کنی؟ برادرش گفت: پدرم به من دستور داد و فرمود: اگر توانستی فرزندی داشته باشی که زمین را از تسبیح گویی [خدا] آکنده سازند، این کار را بکن</p>	تسبیح خدا با ازدواج	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۳	پیامبر اکرم (ص)
۱۱	<p>هرکس از ترس فقیر شدن ازدواج نکند، به خداوند گمان بد برده است. خداوند می‌فرماید: اگر تنگ دست اند، خدا آنان را از فضل خویش بی‌نیاز خواهد کرد</p>	توسعه رزق و روزی با ازدواج	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۱	پیامبر اکرم (ص)
۱۲	<p>زن بگیرید؛ به درستی که این کار روزی شما را بیشتر می‌کند</p>	توسعه روزی	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۹	پیامبر اکرم (ص)

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۱۳	مردی نزد پیامبر آمد و از تنگ دستی به او شکایت کرد. پس پیامبر فرمود: ازدواج کن. آن مرد ازدواج کرد و به گشایش رسید.	گشایش و توسعه روزی	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۰	امام صادق (ع)
۱۴	به نقل از عبد الصمد بن بشر: زنی نزد امام صادق آمد و گفت: امام به سلامت باد! من زنی تارک دنیا هستم. امام فرمود: تارک دنیا چیست؟ گفت: با این کار در پی کسب فضیلت هستم. فرمود: برگرد که اگر در این کار فضیلتی بود، هرآینه فاطمه از توبه آن سزاوارتر بود. هیچ کس نیست که در فضیلت بر او پیشی گیرد. فت: ازدواج نمی‌کنم. امام گفت: چرا؟	اکراه از ازدواج به دلیل ناآگاهی از دین	الکافی، ج ۵، ص ۳۴۷	الکافی
۱۵	هرگاه مردی با زنی به خاطر زیبایی یا دارایی‌اش ازدواج کند، به همان [زیبایی یا دارایی] واگذار می‌شود و هرگاه به خاطر دینش با او ازدواج کند، زیبایی و دارایی نیز روزی اش می‌کند	توجه به دینداری نهی از ازدواج بخاطر زیبایی	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۳	امام صادق (ع)

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۱۶	به نقل از ابویصیر: امام صادق (ع) به من فرمود: زمانی که یکی از شما ازدواج می‌کند، چه باید بکند؟ گفتم نمی‌دانم. فرمود: هرگاه تصمیم به این کار گرفت، دو رکعت نماز بگزارد و [سپس] از خداوند، سیاسگزاری کند. ان‌گاه بگوید: خدایا من می‌خواهم ازدواج کنم. پس زنی را نصیب من کن که پاک دامن تراست و نسبت به خود و اموال من ننگه دارنده ترو پرروزی ترو پربرکت تراست. و برایم فرزندی پاک مقدر فرما که در زندگی و پس از مردنم جانشینی شایسته قرارش دهی.	دعا قبل از ازدواج	الکافی، ج ۳، ص ۴۸۲	الکافی
۱۷	برای نطفه‌های خود [همسر شایسته] گزینش کنید؛ چراکه دایمی، یکی از دو هم بستر است.	دقت در انتخاب گزینش همسر شایسته	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۲	پیامبر اکرم (ص)
۱۸	از خوش بختی مرد، داشتن همسر شایسته است	انتخاب همسر شایسته	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۷	پیامبر اکرم (ص)
۱۹	مؤمن پس از تقوای الهی بهره‌ای بهتر از همسر شایسته، نبرده است	انتخاب همسر شایسته	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۷	پیامبر اکرم (ص)
۲۰	مردی نزد پیامبر آمد و با ایشان درباره ازدواج، مشورت کرد. پیامبر خدا به او فرمود: ازدواج کن و بر توباد ازدواج با زن متدین. خداوند به تو خیر بدهد!	ازدواج با زن متدین	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۲	امام باقر (ع)
۲۱	با زنان باکره ازدواج کنید، زیرا آنان دهانشان خوشبوتر، سینه هایشان شیر افشان‌تر، اخلاقشان نیکوتر و رحم هایشان بازتر است.	انتخاب زن باکره	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۴	پیامبر اکرم (ص)
۲۲	با زنان چشم زاغ ازدواج کنید زیرا این زنان خوش یمن اند	انتخاب زنان چشم زاغ	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۵	پیامبر اکرم (ص)

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۲۳	برای نطفه‌های خود گزینش کنید و همسران را انتخاب نمایید. بر شما باد زنانی که لگن بزرگ دارند زیرا اینان زایاترند	انتخاب زنان با لگن بزرگ	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۴	پیامبر اکرم (ص)
۲۴	کافی به نقل از احمد بن ابی عبدالله، از یکی از شیعیان، در حدیثی که سند آن را به اهل بیت رسانده است: گفت: پیامبر هرگاه می‌خواست با زنی ازدواج کند، کسی را می‌فرستاد تا او را ببیند و به آن فرستاده می‌فرمود: گردنش را ببوی. اگر گردنش خوش بو بود، بدنی خوش بو دارد. و قوزک پایش را نگاه کن. اگر گوش‌تالو بود، شرمگاهش [نیز] گوش‌تالوست	انتخاب زن گوش‌تالو و خوش بو	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۵	الکافی
۲۵	از سعادت مرد این است که از زنی سیمین بر جامه برگیرد!	انتخاب زن سیمین بر	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۵	امام کاظم (ع)
۲۶	پیامبر خدا به خطابۀ استاد و فرمود: ای مردم! از خضرای دمن (زیبای بدگهر) پرهیزید. گفتند: ای پیامبر خدا! خضرای دمن چیست؟ فرمود: زن زیبارو در رویشگاه بد	نهی از ازدواج با زن زیبا با خانواده ناشایست	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۲	امام صادق (ع)
۲۷	از ازدواج با زن کودن پرهیزید؛ زیرا هم‌نشینی با او مایه رنج است و فرزندانش کفتار صفت هستند	نهی از ازدواج با زن کودن	الکافی، ج ۵، ص ۳۵۳	پیامبر اکرم (ص)
۲۸	به مرد کودن زن بدهید؛ اما زن کودن نگیرید؛ زیرا از مرد کودن فرزند باهوش به دنیا می‌آید، ولی از زن کودن فرزند باهوش به دنیا نمی‌آید	نهی از ازدواج با زن کودن	الکافی، ج ۵، ص ۳۵۴	امام صادق (ع)

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۲۹	با باکره بچه‌ها ازدواج کنید و با زن زیبایی نازا ازدواج نکنید؛ زیرا من در روز قیامت به [جمعیت] شما بر دیگرانمتمها می‌بالم	ازدواج با باکره بچه‌ها	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۳	پیامبر اکرم (ص)
۳۰	مردی نزد پیامبر خدا آمد و گفت: ای پیامبر خدا! دختر عمویی دارم که زیبایی و نیکویی و دینداری او را پسندیده‌ام؛ اما نازاست. پیامبر فرمود: با او ازدواج مکن	نهی از ازدواج با زن نازا	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۳	امام صادق (ع)
۳۱	سه چیز است که بدن را ویران می‌کند و چه بسا می‌کشند: خوردن گوشت نمک سود گندیده، حمام رفتن با شکم پر، و ازدواج با پیرزن	نهی از ازدواج با پیرزن	الکافی، ج ۶، ص ۳۱۴	امام صادق (ع)
۳۲	شرابخوار هرگاه بیمار شد، نباید به عیادتش رفت و در تشییع جنازه‌اش نباید شرکت کرد، و هرگاه شهادت داد او را تأیید نکنید و هرگاه خواستگاری کرد به او زن ندهید و او را برامانتی امین بشمارید [و امانت به او مسپارید]	نهی از ازدواج با مرد شرابخور	الکافی، ج ۶، ص ۳۹۶	پیامبر اکرم (ص)
۳۳	هر کس بعد از آن که خداوند شراب را به زبان من حرام فرموده، شراب بنوشد، شایسته آن نیست که هرگاه خواستگاری کرد به او زن بدهند	نهی از ازدواج با مرد شرابخور	الکافی، ج ۵، ص ۳۴۸	پیامبر اکرم (ص)
۳۴	اگر شرابخور به خواستگاری آمد او را زن ندهید	رد کردن خواستگار شرابخور	الکافی، ج ۵، ص ۳۴۸	پیامبر اکرم (ص)
۳۵	هر کس دخترش را به شرابخور بدهد، پیوند خویشاوندی او را بریده است	کراهت ازدواج با شرابخور	الکافی، ج ۵، ص ۳۴۷	امام صادق (ع)
۳۶	شومی زن این است که مهریه‌اش بسیار و رحمش سترون باشد	مهریه زیاد مایه شومی	الکافی، ج ۵، ص ۵۶۸	امام صادق (ع)

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۳۷	از خجسته بودن زن این است که کم خرج و آسان زا باشد و از شومی زن این است که پرخرج و دشوارزا باشد	مهریه کم مایه خجستگی	الکافی، ج ۵، ص ۵۶۴	امام صادق (ع)
۳۸	برترین زنان امت من، خوبترین و کم مهریه ترین آنان است	کم مهرترین زنان برترین زنان امت	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۴	پیامبر اکرم (ص)
۳۹	عروس هایتان را در شب به خانه بخت ببرید و هنگام روز ولیمه بدهید	عروسی در شب دادن ولیمه در روز	الکافی، ج ۵، ص ۳۶۶	پیامبر اکرم (ص)
۴۰	ازدواج کردن در شب، از سنت است؛ زیرا خداوند شب را مایه آرامش قرار داده و زنان در حقیقت همان مایه آرامش اند	ازدواج در شب	الکافی، ج ۵، ص ۳۶۶	امام رضا (ع)
۴۱	ازدواج کنید با زنان و دختران گندمگون، درشت چشم، کمباریک، میان قد، چهارشانه، اگر خوشایندتان نبود، مهریه اش به عهده من	ازدواج با زنان گندمگون و کمر باریک	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۵	حضرت علی (ع)
۴۲	دور باشید از ازدواج با زن احمق و بی خرد که مصاحبت او گرفتاری است و فرزند حاصل از آن ازدواج، ضایع و تباه شده است	نهی از ازدواج با زن احمق	الکافی، ج ۵، ص ۳۵۴	حضرت علی (ع)
۴۳	هرکس از ترس فقر و عیال واری ترک ازدواج کند، حتماً نسبت به خداوند عزیز و جلیل، بدگمان شده است.	اعتماد به فضل خدا نهی از ترک ازدواج به دلیل ترس از فقر	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۱	پیامبر اکرم (ص)
۴۴	بنگر جانان را کجا قرار می دهی و چه کسی را در مال و داراییت شریک می سازی و چه فردی را بردین و رازت آگاه می کنی. اگر تصمیم به ازدواج داری، دوشیزه ای برگزین که به خیر و نیکی و حسن خلق منسوب باشد	دقت در انتخاب توجه به نیکی و حسن خلق	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۳	امام صادق (ع)

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۴۵	مرد مسلمان کفو زن مسلمان می باشد	انتخاب هم کفو	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۵	پیامبر اکرم (ص)
۴۶	هر کس برای خواستگاری دختر شما نزد شما آمد و از نظر دیانت و امانت مورد پسند بود به او پاسخ مثبت دهید و گرنه در روی زمین فساد و آشوبی بزرگ رخ خواهد داد	توجه به دیانت و امانتداری	الکافی، ج ۵، ص ۳۴۷	امام باقر (ع)
۴۷	نگاه به قصد ازدواج و حتی دقت در مواضع زینت اشکالی ندارد	نگریستن به زن هنگام خواستگاری	الکافی، ج ۵، ص ۳۶۵	امام صادق (ع)
۴۸	هر کس به دلیل ترس از تأمین خانواده، ازدواج را ترک کند، به تحقیق به خداوند گمان بد برده است	اعتماد به فضل خدا هنگام ازدواج	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۰	امام صادق (ع)
۴۹	همسر بگیرد که این کار روزی شما را افزایش می دهد	افزایش روزی با ازدواج	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۹	پیامبر اکرم (ص)
۵۰	پیامبر خدا زنان را از این که از ازدواج خودداری کنند و وجود خود را بیهوده بگذرانند و ازدواج را ترک کنند، نهی فرمود	نهی از تجرد گزینی و بیهوده گذرانی عمر	الکافی، ج ۵، ص ۵۰۹	امام صادق (ع)
۵۱	ازدواج کنید و پسران و دختران مجرد را همسر دهید. نشانه نیک بختی مسلمان این است که مخارج شوهر کردن زنی را به عهده بگیرد و چیزی نزد خداوند عزوجل محبوب تر از خانه‌ای که در اسلام به سبب نکاح آباد شود نیست	محبوبیت ازدواج نزد خدا، ازدواج نشانه نیک بختی	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۸	پیامبر اکرم (ص)
۵۲	ازدواج کنید، زیرا پیامبر خدا فرمود: کسی که دوست دارد از سنت من پیروی کند، ازدواج نیز از سنت من است	ازدواج سنت پیامبر	الکافی، ج ۵، ص ۳۲۹	امام علی (ع)
۵۳	بهترین وساطت‌ها این است که میان د نفر در امر ازدواج وساطت شود	وساطت در ازدواج	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۱	امام علی (ع)

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۵۴	با دختران باکره که استعداد زاییدن در آن‌ها هست ازدواج کنید! و با زن خوشرو و زیبایی که نازا و عقیم است، ازدواج نکنید زیرا من به شما افراد امت در روز قیامت بر دیگر امت‌ها مباهات می‌کنم	ازدواج با دختران باکره	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۳	پیامبر اکرم (ص)
۵۵	با زن زشت رو در صورتی که بچه زاست ازدواج کن! و با زن زیبا رو و خوش رو در صورتی که نازاست، ازدواج مکن؛ زیرا من در روز قیامت به شما بر دیگر امت‌ها افتخار می‌کنم. مگر نمی‌دانی که فرزندان در زیر عرش خدا برای پدارنشان از خداوند طلب بخشایش می‌نمایند. ابراهیم خلیل آنها را در دامان خود می‌پرورد و ساره، همسرا، آنها را تربیت می‌کند، در کوهی که همه‌اش از مشک و عنبر و زعفران است	ازدواج با زن بچه‌زا نهی از ازدواج با نازا	الکافی، ج ۵، ص ۳۳۴	پیامبر اکرم (ص)
۵۶	امام صادق (ع) در پاسخ به شخصی که درباره ازدواج خواهرش از ایشان نظرخواهی کرده بود می‌فرماید: از او نظرخواهی شود. پس اگر سکوت کرد نشانه پذیرش است و اگر نپذیرفت ازدواجش ندهید و اگر گفت "مرا به عقد فلانی در بیاور" او را با هرکه از او رضایت دارد ازدواج دهید و دختریتیمی که در خانه کسی است تنها با رضایت خود دختر ازدواج داده شود	نظرخواهی از دختر هنگام ازدواج	الکافی، ج ۵، ص ۳۹۳	امام صادق (ع)
۵۷	اگر ازدواج کنند در حالی که کم سن و سال هستند، به سختی الفت می‌گیرند	نهی از ازدواج در سنین پایین	الکافی، ج ۵، ص ۳۹۸	امام کاظم (ع)

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۵۸	با امام رضا نوشتیم: من خویشاوندی دارم که از دخترم خواستگاری کرده، اما بداخلاق است. امام رضا فرمود: اگر بداخلاق است به او زن نده	نهی از ازدواج با بداخلاق	الکافی، ج ۵، ص ۵۰۶۳	حسین بن بشار واسطی
۵۹	برزن لازم است خودش را خوشبو کند؛ بهترین لباس هایش را بپوشد؛ به بهترین شکل زینت کند و با چنین وضعی با شوهرش ملاقات نماید	پاکیزگی و رسیدگی به وضعیت ظاهری زن	اصول کافی، ج ۵، ص ۵۰۸	پیامبر اکرم (ص)
۶۰	اطعام در ازدواج از سنت پیامبران است	اطعام دادن در ازدواج	اصول کافی، ج ۵، ص ۳۶۷	پیامبر اکرم (ص)
۶۱	هر مسلمانی که با مسلمانی دیدار کند و در برخورد او را شادمان سازد، خدای متعال نیز او را خوشحال و مسرور خواهد ساخت	شادی در ازدواج	اصول کافی، ج ۲، ص ۹۲	امام صادق (ع)
۶۲	کسانی را که همتا و هم شأن یکدیگر هستند ازدواج دهید و از کسانی که همتا و همشأن شما هستند همسر بگیرید، تا برای فرزندانان مادر مناسبی باشند	ازدواج با همتا و هم شأن	کافی، ج ۵، ص ۳۳۲	پیامبر اکرم (ص)
۶۳	امام صادق از ابابصیر پرسید: هر یک از شما هنگام ازدواج چه می‌کند؟ گفت: نمی‌دانم. آن حضرت فرمود: هنگامی که کسی خواست ازدواج کند دو رکعت نماز بخواند و خداوند را حمد کند و بگوید: خدایا من می‌خواهم ازدواج کنم. خدایا برای من زنی مقدر فرما که از همه زنان زیباتر، خوش خلق تر و عقیف تر باشد و از همه بیشتر خودش و مالم را برایم حفظ کند و روزی اش از همه زیادتر و برکت او برای من بیشتر باشد. برایم فرزندی خوب و صالح بیاورد تا جانشین صالحی در زندگی و بعد از مرگم باشد	دعا خواندن قبل از ازدواج	کافی، ج ۳، ص ۴۸۱	

ردیف	حدیث	کد	شماره صفحه	گوینده
۶۴	بپرهیزید از ازدواج با زنان احمق که همنشینی با او سبب ضایع شدن شوهر می‌شود و فرزند او چون گفتارهاست	نهی از ازدواج با زن احمق	کافی، ج ۵، ص ۳۵۳	پیامبر اکرم (ص)
۶۵	بهترین همسر آن زنی است که او را دوست داشته باشی و عاقل و فرهیخته باشد	توجه به عاقلی و فرهیختگی همسر و دوست داشتن او	کافی، ج ۵، ص ۳۲۲ و ۳۲۳	امام موسی کاظم
۶۶	فرد مؤمن با زن ناصبی وزن مؤمن با مرد ناصبی ازدواج نکند و زن مؤمن با مردی که از نظر دینی ضعیف است ازدواج نکند	ازدواج با هم کیش	کافی، ج ۵، ص ۳۴۹	امام صادق (ع)

شکل‌گیری مفاهیم

کد پیروی از سنت از حدیث اول منتج می‌شود. همه نکات کلیدی دیگر با این کد مقایسه می‌شوند تا مشخص شود آیا کدهای مشابه با آن وجود دارند یا خیر. کدهای زیر دارای نقطه مشترکند:

" پیروی از سنت، نهی از تجرد، در امان ماندن از فساد با ازدواج، افزایش تسبیح گویان خدا با ازدواج، ازدواج سنت پیامبر". مشخصه مشترک این کدها ضرورت ازدواج است و این نخستین مفهومی است که از درون داده‌ها ظهور پیدا می‌کند. نکات کلیدی ازدواج موجب الفت دلها، محبوبیت ازدواج نزد خدا نیز دارای نقطه مشترک می‌باشند. که البته در چندین حدیث مشابه مورد توجه قرار گرفته‌اند. ترکیب این کدها به شکل‌گیری مفهوم حکمت ازدواج منجر می‌شود.

فرایند مقایسه کدها با یکدیگر برای یافتن محور مشترک، به شکل‌گیری مفاهیم از کدها منجر می‌شود. این مفاهیم در جدول ۲ آورده شده‌اند.

جدول ۲. شکل‌گیری مفاهیم از کدها در احادیث و روایات

مفاهیم	کدها
ضرورت ازدواج	پیروی از سنت، نهی از تجرد، در امان ماندن از فساد با ازدواج، افزایش تسبیح‌گویان خدا با ازدواج، ازدواج سنت پیامبر
حکمت ازدواج	ازدواج موجب الفت دلها، محبوبیت ازدواج نزد خدا
برکات ازدواج	زیاد شدن جمعیت، توسعه رزق و روزی با ازدواج، نیکو شدن خلق، نفقه دادن موجبات خوشبختی مرد،
انگیزه ازدواج	اکراه از ازدواج به دلیل ناآگاهی از دین، نهی از ترک ازدواج به دلیل ترس از فقر، نهی از ازدواج بخاطر مال، ازدواج بخاطر رضای خدا
ویژگی اخلاقی و مذهبی	توجه به دینداری، نهی از ازدواج بخاطر زیبایی، انتخاب همسر شایسته، ازدواج با زن متدین، انتخاب هم کفو، توجه به دیانت و امانتداری، ازدواج با هم کیش
ویژگی جسمانی و ظاهری	انتخاب زن باکره، انتخاب زنان چشم زاغ، انتخاب زنان با لگن بزرگ، انتخاب زن گوش‌تالو و خوش بو، انتخاب زن سیمین بر، ازدواج با باکره بچه زار، نهی از ازدواج با زن نازا، نهی از ازدواج با پیرزن، ازدواج با زنان گندمگون و کمرباریک، پاکیزگی و رسیدگی به وضعیت ظاهری زن
ویژگی خانوادگی	نهی از ازدواج با زن زیبا با خانواده ناشایست، ازدواج با هم‌تا و هم‌شان
ویژگی شخصیتی و روان‌شناختی	نهی از ازدواج با زن کودن، نهی از ازدواج با مرد شرابخوار، توجه به نیکی و حسن خلق، نهی از ازدواج با بداخلاق، توجه به عاقلی و فرهیختگی همسر و دوست داشتن او، رد کردن خواستنگار شرابخوار
بایسته‌های قبل از ازدواج	ازدواج به موقع، نهی از ازدواج در سنین پایین، دوست داشتن قبل از ازدواج، نظرخواهی کردن و وساطت در ازدواج
بایسته‌های جلسه خواستگاری	نگریستن به زن هنگام خواستگاری، انتخاب زمان مناسب، دعای قبل از خواستگاری، اطلاع از زیبایی مو و رخصت نگاه، بیان حقیقت
مهریه	کم مهرترین زنان برترین زنان امت، مهریه زیاد مایه شومی، مهریه کم مایه خجستگی،
جشن ازدواج	عروسی در شب، ولیمه دادن در عروسی، اطعام دادن در ازدواج، جشن و شادی در ازدواج، دعای هنگام عروسی

مقوله‌ها

از طریق مقایسه هر مفهوم با مفاهیم دیگر، محورهای مشترک دیگری یافت می‌شود که عنوان مقوله به خود می‌گیرد. از طریق به کارگیری فن مقایسه مستمر، مفاهیم یک مقوله یا موضوع مشترک به دست آمد که در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۴. شکل‌گیری مقوله‌ها از مفاهیم مستخرج از کدها

مفاهیم	مقوله
حکمت ازدواج	سبک انتخاب
ضرورت ازدواج	
فواید ازدواج	
انگیزه ازدواج	
ویژگی‌های خانوادگی و اجتماعی	معیارهای انتخاب
ویژگی‌های شخصیتی	
ویژگی‌های اخلاقی و مذهبی	
ویژگی‌های جسمانی و رفتاری	
بایسته‌های قبل از ازدواج	فرایند انتخاب
بایسته‌های جلسه خاستگاری	
مهریه	
جشن ازدواج	

یافته‌های تحقیق: شکل‌گیری الگوی همسرگزینی دینی از نگاه الکافی

با پیوند دادن مقوله‌ها و بررسی پیوندهای بین مفاهیم، الگوی همسرگزینی شکل گرفت. بر اساس جدول ۳، مقوله‌ها عبارتند از «سبک انتخاب همسر، فرایند انتخاب همسر و معیارهای انتخاب همسر». الگوی همسرگزینی از نگاه اسلام به شرح زیر می‌باشد. سبک انتخاب همسر به طور کلی به روح الهی موجود در انتخاب همسر اشاره دارد. سبک انتخاب همسر عامل تعیین‌کننده در نگرش نسبت به همسر، نهاد خانواده و

زندگی زناشویی است و با فرایند انتخاب متفاوت است. آنچه که شاخصه سبک انتخاب همسر اسلامی است حکمت و ضرورت ازدواج است که دلایل متنوعی برای آن مطرح گردیده و این گستردگی بحث را در دیگر سبک‌های انتخاب همسر مشاهده نمی‌کنیم. ازدواج در همه ادیان از تقدس خاصی برخوردار است. از نگاه کسانی که برای خانواده قداست قائل نیستند هدف اصلی از تشکیل خانواده، بهره‌گیری از تمتعات جنسی است اما از نگاه قرآن و احادیث اسلامی تشکیل خانواده دارای حکمت‌ها و دلایل متنوع روانی، اخلاقی، اجتماعی و دینی است. پس از روشن شدن ضرورت انتخاب، مسئله مهم دیگر، معیارهای انتخاب است. برای انتخاب باید معیاری در دست داشت تا بتوان برپایه آن، به‌گزینش دست زد. همچنین لازمه تشکیل خانواده سالم فرایند همسرگزینی مناسب است. براساس این الگوبتدا باید ضرورت و حکمت ازدواج را درک کرد. با در نظر گرفتن برکات ازدواج انگیزه‌های صحیحی برای ازدواج منظور کرد تا معیارهای گزینش همسر طبق دستورالعمل دین لحاظ گردد و در این فرایند از بایسته‌های قبل از ازدواج تا بعد از ازدواج هرآنچه که دین به عنوان چراغ راه در اختیار ما قرار داده است را سرلوحه ازدواج قرار داد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف از این پژوهش واکاوی همسرگزینی دینی است. در این پژوهش علاوه بر تحلیل محتوای روایات معصومین در مرحله کدگذاری باز، از روش تحلیل تماتیک برای استخراج اصول مبنایی انتخاب همسر اسلامی استفاده شده است. در این پژوهش، به‌طور کلی ۶۶ روایت مربوط به موضوع انتخاب همسر مورد مطالعه قرار گرفتند. به صورت دستی و با روش کدگذاری در سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی مورد تحلیل قرار گرفت. مقولات شناسایی شده برای تشکیل الگوی همسرگزینی اسلامی با عناوین سبک انتخاب، معیارهای انتخاب و فرایند انتخاب نام‌گذاری شدند. سبک انتخاب همسر به‌طور کلی به روح الهی موجود در انتخاب همسر اشاره دارد.

ازدواج در همه ادیان از تقدس خاصی برخوردار است. کالو^۱ (۱۹۷۶)؛ به نقل از حسین خانی، (۱۳۹۰) با مطرح کردن مثلث عشق متعالی یعنی زن، شوهر و معنویت به در نظر گرفتن تقدس ازدواج اشاره کرده است. او معتقد است که عقاید انجیل در ارتباط با ازدواج باید مطرح شود و ازدواج طبق برنامه خدا انجام شود. همچنین افراد باید قانون طلایی ازدواج را کشف کنند: «هرچه در یکپارچگی و وحدت ازدواج نقش مثبتی دارد در تطابق با برنامه الهی است و هرآنچه وحدت و ثبات ازدواج را به خطراندازد در جهت برنامه الهی نیست.» او در برنامه‌های پیش از ازدواج به افراد کمک می‌کند تا تقدس و برکات ازدواج را درک کنند و دریابند که معنویت ازدواج برای آنها چه مفهومی دارد.

دین مقدس اسلام برای ترویج ازدواج آن را سنت پیامبر معرفی کرده و محبوب‌ترین امور نزد خداوند می‌داند. این جنبه معنوی و مذهبی که در دین اسلام به فلسفه وجودی ازدواج بخشیده می‌شود و حکمت‌ها و ضرورت‌هایی که برای آن مطرح شده است به نظر محققین بیانگر سبک انتخاب همسر دینی است که مطرح کردن و الگوسازی آن می‌تواند در تشویق و هدایت جوانان به سمت روی آوردن به ازدواج مفید واقع شود. پس از روشن شدن ضرورت انتخاب، مسئله مهم دیگر، معیارهای انتخاب است. برای انتخاب باید معیاری در دست داشت تا بتوان برپایه آن، به گزینش دست زد. در موضوع انتخاب همسر، یک جهت‌گیری کلی و یک سری معیارهای مشخص برای انتخاب وجود دارد. جهت‌گیری کلی معیارها، هماهنگی آن با دین درباره ازدواج است (پسندیده، ۱۳۹۰).

تحلیل اصول کافی نشان داد که در اسلام معیارهای انتخاب همسر در قالب چهار دسته ملاک‌های دینی، اخلاقی و خصوصیات روان‌شناختی، خانوادگی، جسمانی - رفتاری مورد توجه قرار گرفته است. اسلام برای معیارهای مختلف وزن یکسانی در نظر نگرفته و به نوعی اولویت بندی در مورد معیارهای گوناگون پرداخته است. در راستای

1. Calvo.P.

اهمیت ملاک‌های دینی، پژوهش کرافت و نیمان^۱ (۲۰۰۹؛ به نقل از حسین خانی، ۱۳۹۰) در خصوص تأثیر همسانی تحصیلی و دینی بر استواری زناشویی نشان داد که با توجه به موضوع حضور در کلیسا، تأثیر استواری زناشویی تنها در زوج‌هایی یافت می‌شود که هر دو در مراسم مذهبی حضور یابند.

اما لازمه تشکیل خانواده سالم فرایند همسرگزینی مناسب است و به نظر می‌رسد سبک انتخاب همسر از ریشه‌های اصیل ایرانی و اسلامی خود فاصله گرفته است چراکه انتظارات و باورهای غیرمنطقی فراوانی درباره ازدواج گسترش یافته است که نتیجه آن بی‌ثباتی ازدواج‌های امروزی است. نتایج تحلیل نشان داد که فرایند انتخاب همسر شامل خرده‌مقیاس‌های بایسته‌های ازدواج (ازدواج به موقع، نظرخواهی و دوست داشتن قبل از ازدواج، وساطت در ازدواج)، بایسته‌های خواستگاری، مهریه و جشن ازدواج است.

با کمی تأمل در متن روایات روشن می‌شود که تأکیدات فراوانی بر امر مهم انتخاب همسر گردیده است که عمل به آنها ضامن سلامتی افراد جامعه می‌باشد. اساساً توجه به تشکیل خانواده و امر ازدواج یکی از عوامل پویایی و نشاط در جامعه و مقدمه سعادت جامعه بشری می‌باشد و این امر جزء با ترویج ازدواج و گرایش نسل جوان به این مهم تحقق نخواهد یافت.

با توجه به اینکه پژوهشها بر اهمیت عوامل و مهارت‌های معنوی و اخلاقی در پیش‌بینی ازدواج موفق تأکید دارند ضرورت پرداختن جدی به مداخلاتی با محور دین و معنویت در رویکردهای مشاوره‌ای پیش از ازدواج احساس می‌شود. تحقیقات نشان می‌دهند که داشتن صداقت، ایمان، توجه به مسائل معنوی و پای بندی به خانواده و باورهای مذهبی در جهت دست یابی به ازدواج موفق نقش بسیار مهمی دارند (حسین خانی، ۱۳۹۰). روند رو به تزاید طلاق در سال‌های نخست زندگی مشترک (سازمان ثبت

1. Kraft, K. & Neiman, S.

احوال، (۱۳۹۴)، بیانگر نقصان بینش داوطلبان ازدواج در مسایل گوناگون از جمله امور مربوط به سبک انتخاب همسر است. خداوند متعال ازدواج را مایه آرامش زن و مرد قرار داده است و بین آنان مودت و رحمت برقرار نموده، اما تحقق این نتایج را به در نظر داشتن معیارهای صحیح انتخاب همسر و طی کردن فرایند درست انتخاب همسر منوط کرده است. اسلام این مکتب حیات بخش که سعادت انسان را تضمین می‌کند، در خصوص سبک انتخاب همسر دیدگاهی دارد که جنبه تقدس گونه به ازدواج می‌بخشد و آن را از یک مرحله عادی زندگی به یک رسالت الهی برای رضای خدا و رسولش جلوه داده است که می‌تواند فواید و برکات بیشماری برای نسل انسان به دنبال داشته باشد و صرفاً برای ارضای میل جنسی نیست. طبق امار سایت فلان (سازمان ثبت احوال).

آمار اعلام شده از سوی سازمان ثبت احوال کشور در سال ۱۳۹۴ نشان می‌دهد که عمده طلاق‌ها در ۵ سال اول زندگی اتفاق می‌افتد (سایت سازمان ثبت احوال کشور، ۱۳۹۴) که یکی از دلایل مهم آن می‌تواند انتخاب ناآگاهانه باشد. از این رو و با توجه به نبود الگویی جامع در خصوص سبک انتخاب همسر و کمک به شناسایی مراحل مختلف همسرگزینی از دیدگاه اسلام، انجام چنین تحقیقی می‌تواند به تدوین بسته‌ای آموزشی در جهت مداخلاتی در حیطه مشاوره پیش از ازدواج با رویکرد دینی کمک کند. با توجه به کاربردی بودن دستورات عمل‌های دین اسلام در خصوص زندگی خانوادگی پیشنهاد می‌شود که پژوهش‌های وسیع‌تری با مشارکت حوزه و دانشگاه در زمینه مسئله ازدواج و انتخاب همسر انجام گیرد.

منابع

- پسندیده، ع. (۱۳۹۱). رضایت زناشویی. قم: مؤسسه علمی فرهنگی دارالحدیث.
- حسین خانی، ه.، جان بزرگی، م. (۱۳۹۱). بررسی نظریه‌های همسرگزینی و نقد آنها با تکیه بر منابع اسلامی و روان‌شناسی. *روان‌شناسی و دین*، ۷ (۱)، ۳۱-۴۶. مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (ره).

- حسین خانی، ه. (۱۳۹۰). معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام و ساخت مقیاس آن. پایان نامه دکتری. گروه علوم تربیتی،
- دانایی فرد، ح.، زنگویی نژاد، ا. (۱۳۸۸). تئوری شایسته سالاری مدیریتی بر مبنای استراتژی داده - بنیاد: برداشتی از نهج البلاغه. دانشور رفتار، ۱ (۴۷). ۲۴۳-۲۶۴
- سازمان ثبت احوال ایران. (۱۳۹۴). قابل دسترسی به آدرس:
<http://farsnews.com/newstext.php?nn=1394060900058>
- کلینی، ثقه الاسلام. اصول کافی. ج ۳. مترجم محمد باقر کمره ای، (۱۳۷۹). تهران: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی.
- کلینی، ثقه الاسلام. اصول کافی. ج ۵. مترجم محمد باقر کمره ای، (۱۳۷۹). تهران: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی.
- کلینی، ثقه الاسلام. اصول کافی. ج ۶. مترجم محمد باقر کمره ای، (۱۳۷۹). تهران: دفتر مطالعات تاریخ و معارف اسلامی.
- کوشکی، م. ص. (۱۳۹۲). به سوی سبک زندگی دینی. قم: دفتر نشر معارف.
- موسوی، ا. (۱۳۸۶). مشاوره قبل از ازدواج با نگاه کاربردی. تهران: انتشارات مهر کاویان.
- Arnold, A. L. (2013). Parent–daughter communications and emerging adults’ beliefs about mate selection. *Adult Dev*, 20, 16–26.
- Carroll, J. S. (2009). Ready or not?: Criteria for marriage readiness among emerging adults. *Journal of Adolescent Research*, 24 (3), 349-375.
- Crissey, S. R. (2005). Race/ethnic differences in the marital expectation of adolescents: The role of romantic relationships. *Journal of Marriage and Family*, 67, 297–709.
- Chen, R., & Jason, P. (2014). Chinese and american individuals’ mate selection criteria. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46 (1), 101–118.
- Furnham, A. (2009). Sex differences in mate selection preferences. *Journal of Personality and Individual Differences*, 47, 262–267.
- Khallad, Y. (2005). Mate selection in Jordan: Effects of sex, socio-economic status, and culture. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22, 155-168.
- Schwarz, S. (2012). Sex and Age Differences in Mate-Selection Preferences. *Hum Nat*, 23, 447–466.
- Prakash, R. (2014). Who Marries Whom? Changing Mate Selection Preferences in Urban India and Emerging Implications on Social Institutions. *Popul Res Policy Rev*, 33, 205–227